

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 11 juni 2019
Ons kenmerk 24/1.1/2019001429
Behandeld door de heer A. Venekamp (0592) 36 2 28
Onderwerp: Uitspraak Raad van State m.b.t. het Programma Aanpak Stikstof
Status: Ter informatie

Geachte voorzitter/leden,

U bent eerder uitgenodigd voor een presentatie in het provinciehuis op 12 juni 2019, van 12:00 – 14:00 uur. Een van de onderwerpen waar u over geïnformeerd zult worden is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS).

Op 29 mei jl. heeft de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna Afdeling) uitspraak gedaan t.a.v. PAS. De Afdeling oordeelde dat het PAS niet als basis voor toestemming voor activiteiten mag worden gebruikt.

Op basis van het PAS wordt vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden, alvast toestemming gegeven voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. Zo'n toestemming 'vooraf' mag niet (meer), aldus de Afdeling.

De opschorting van de toestemmingsverlening op basis van het PAS is niet meer mogelijk. Dit heeft verstrekkende consequenties voor onze ambities op meerdere terreinen (o.a. woningbouw, infrastructuur, klimaat). In bijlage 2 bij deze brief is een eerste duiding van de (mogelijke) gevolgen van de uitspraak van de Afdeling voor Drenthe opgenomen.

Voorgeschiedenis

Een aantal natuurorganisaties, Mobilisation for the Environment (MOB) en werkgroep Behoud de Peel, heeft tegen een zestal vergunningen beroep ingediend. Volgens de organisaties wijkt het PAS op een aantal punten af van de Europese Habitatrichtlijn. Naar aanleiding hiervan stelde de Afdeling in mei 2017 prejudiciële vragen over het PAS aan het Europese Hof van Justitie in Luxemburg. Het Hof accepteert een systeem als dat van de PAS bij het toestaan van projecten, maar gaf aan dat er zware eisen blijven gelden voor de onderbouwing van het PAS. Daarna oordeelde het Hof

dat de vrijstelling voor beweiden en bemesten alleen mogelijk is als significante gevolgen voor de natuur op voorhand zijn uit te sluiten.

De Afdeling heeft nu geoordeeld dat het PAS niet aan deze eisen voldoet. Daarnaast oordeelt de Afdeling dat de vrijstelling van de vergunningplicht voor beweiden en bemesten niet in overeenstemming is met de Habitatrichtlijn.

Essentie / samenvatting:

Op 4 juni j.l. vond het Bestuurlijk Overleg PAS plaats tussen de PAS-partners.

Aanwezig waren Carola Schouten (LNV), Cora van Nieuwenhuizen (I&W), Hester Maij (Ph-er PAS/ Overijssel), Peter Drenth (Gelderland) en Johannes Kramer (Fryslân). Op 21 juni 2019 vindt een vervolg Bestuurlijk Overleg plaats waarin nadere afspraken zullen worden gemaakt voor de korte-, middellange- en lange termijn.

De bestuurders hebben de juridische analyse van de uitspraak van de Raad van State en de impact daarvan besproken. In bijgaande Kamerbrief is deze samengevat. Kern van de bespreking was:

- De passende beoordeling die ten grondslag ligt aan het PAS is onvoldoende. Het PAS als zodanig bestaat dus niet meer.
- Er is geen toestemmingsverlening meer mogelijk op basis van het PAS.
- De impact hiervan is groot, want dit betekent een rem op alle economische activiteiten, en strekt zich uit naar opgaven van andere ministeries en is dus van nationaal belang.
- De minister van LNV zal als systeemverantwoordelijke de regie nemen voor de middellange en lange termijn. Het betreft dan het opstellen van kaders en faciliteiten om toestemmingsverlening op korte en middellange termijn vlot te trekken (door middel van ADC-toets en/of extern salderen) en het opnieuw uitdenken van een (programmatische) aanpak, die zich niet beperkt tot stikstof alleen maar meer integraal van karakter zal moeten zijn.

Het ligt voor de hand dat de provincies als bevoegd gezag en ten aanzien van handhaving en problematiek inzake bestaande toestemmingsbesluiten en meldingen, de regie nemen. Hier spelen urgente acties op de korte en middellange termijn. De provincies denken verder vanuit de eigen verantwoordelijkheid in het gedecentraliseerde natuurbeleid met het ministerie van LNV mee over uitvoerbare oplossingen op lange termijn. Als bijlage 1 bij deze brief is toegevoegd de door minister Schouten op 11 juni 2019 verzonden brief aan de Kamer.

Vervolgprocedure/voortgang

Eind juni vindt een volgend Bestuurlijk Overleg plaats tussen de PAS-partners over de aanpak op korte termijn bij de toestemmingsverlening. Inzet is dan dat gezamenlijke kaders en overige werkafspraken worden gemaakt tussen LNV, I&W, provincies en IPO zodat we juist ook in deze precaire situatie gezamenlijk blijven optrekken.

Concreet voorliggende vraag aan u:

Kennisnemen van de brief van de Minister aan de Tweede Kamer inzake de gevolgen van de uitspraak Raad van State met betrekking tot het Programma Aanpak Stikstof.

We hopen dat u aanwezig bent op 12 juni bij de presentatie, er zal dan uiteraard tijd en ruimte zijn om vragen te stellen over de ontstane situatie.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, voorzitter

, secretaris

Bijlagen:

1. Kamerbrief van minister Schouten
2. Gevolgen van de uitspraak voor Drenthe

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied**
Cluster Natura 2000/ PAS

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Datum

Betreft Nadere reactie op uitspraak Raad van State inzake het Programma
Aanpak Stikstof

Ons kenmerk
DGNVLG-NP / 19136891

Uw kenmerk

Geachte Voorzitter,

Bijlage Met opmaak

Op 29 mei jl. heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: Afdeling) uitspraak gedaan in enkele beroepszaken tegen Natura 2000-vergunningen die zijn gebaseerd op het Programma Aanpak Stikstof (PAS) 2015-2021 (Kamerstuk 32 670, nr. 146).

Het is een stevige uitspraak die per direct forse consequenties heeft voor individuele ondernemers, maar ook voor ambities van gemeenten, provincies en Rijksoverheid op het terrein van onder meer waterveiligheid, infrastructuur, woningbouw en klimaat. Ik wil samen met het kabinet, medeoverheden en andere maatschappelijke partners optrekken bij het in beeld brengen van de precieze gevolgen, het waar mogelijk vinden van oplossingen en het realiseren van een nieuwe toekomstbestendige stikstofaanpak.

Met deze brief wil ik uw Kamer, mede namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat, meenemen in de juridische duiding van de uitspraak en de uitdagingen die voor ons liggen. Hiermee kom ik ook tegemoet aan uw verzoek uit de regeling van werkzaamheden van woensdag 29 mei jl. om een brief te ontvangen over de uitspraak van de Raad van State over het PAS (uw brief met kenmerk 2019Z10760). Tevens wordt hiermee voldaan aan het verzoek in de procedurevergadering van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat van 5 juni jl. om een brief te ontvangen over de gevolgen van de uitspraak op lopende MIRT-projecten (uw brief met kenmerk 2019Z11129/2019D23245).

Juridische duiding van de uitspraak

Het PAS voorzorg in maatregelen voor natuurherstel in door stikstof overbelaste natuurgebieden die behoren tot het Europese Natura 2000-netwerk en in maatregelen voor vermindering van de stikstofdepositie op die gebieden. Binnen dit kader creëerde het programma ook ontwikkelingsruimte voor nieuwe activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken. Daaraan lag een passende beoordeling ten grondslag, die op grond van de Habitatrichtlijn verplicht is voor projecten die significant negatieve gevolgen voor een Natura 2000-gebied kunnen hebben. Bij toestemmingverlening voor projecten werd daar een beroep op gedaan.

De Afdeling stelde op 17 mei 2017 prejudiciële vragen aan het Europese Hof van Justitie over het PAS, omdat zij twijfelde of het programma voldeed aan de voorwaarden van de Europese Habitatrichtlijn. Het Hof deed uitspraak op 7 november 2018. Ik heb uw Kamer hier op 20 november 2018 over geïnformeerd (Kamerstuk 32 670, nr. 141). Het Hof accepteert een systeem als dat van het PAS bij het toestaan van projecten. Het Hof geeft tegelijkertijd aan dat er zware eisen gelden voor de onderbouwing van het PAS en dat het aan de nationale rechter is om te toetsen of deze onderbouwing voldoet.

Natuurherstel voor aanvang schadelijke activiteit

De Afdeling heeft nu geoordeeld dat de beoordeling die aan het PAS ten grondslag ligt niet aan deze eisen voldoet. Op basis van het PAS werd vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden alvast toestemming gegeven voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. De Afdeling komt tot de conclusie dat in de passende beoordeling van het PAS de verwachte voordelen van maatregelen zijn betrokken die volgens de maatstaf van het Hof niet vaststonden ten tijde van de beoordeling.

De verwachte positieve gevolgen van de maatregelen en autonome ontwikkelingen die worden betrokken in de passende beoordeling, moeten dus vaststaan ten tijde van die beoordeling. De Afdeling stelt dat de verwachte positieve effecten van de maatregelen de negatieve effecten van activiteiten niet kunnen verzachten. Een groot deel van de maatregelen van het programma is reeds noodzakelijk voor het voldoen aan de minimumvereisten van de Habitatrichtlijn voor het behoud en herstel van de natuurwaarden. Alleen als de gunstige staat van instandhouding al is gewaarborgd, kan een maatregel worden ingezet om nieuwe activiteiten mogelijk te maken. Bovendien is niet voldoende zeker dat de maatregelen tijdig op elke locatie in de betrokken Natura 2000-gebieden het gewenste positieve effect hebben.

Dit betekent dat vergunningen en andere toestemmingsbesluiten niet konden worden verleend onder verwijzing naar de passende beoordeling van het PAS. Vergunningen op grond van het PAS waartegen beroep is ingesteld zullen worden vernietigd. Lopende vergunningaanvragen en vergunningen waartegen bezwaar is ingediend, kunnen niet langer worden gebaseerd op het PAS. De uitspraak heeft geen gevolgen voor vergunningen die al onherroepelijk zijn en dus niet meer bij de rechter kunnen worden aangevochten.

Ingediende meldingen

Op grond van het PAS gold een vrijstelling van de vergunningplicht voor activiteiten onder de grens- of drempelwaarde of op een bepaalde afstand. Voor een deel van die activiteiten is een melding gedaan. In de uitspraak oordeelt de Afdeling dat deze waarden nooit rechtmatig zijn geweest, omdat de passende beoordeling niet in overeenstemming met de Habitatrichtlijn was. Als gevolg van de uitspraak moet dus voor alle activiteiten die onder de vrijstelling zijn geregistreerd (ruim 3.300) alsnog een toestemmingsbesluit worden verleend.

Beweiden en bemesten vergunningplichtig

Naast de eerdergenoemde vragen heeft de Afdeling in mei 2017 ook prejudiciële vragen gesteld over de vrijstelling van de vergunningplicht voor beweiden en bemesten. Het Hof oordeelde in november 2018 dat een vrijstelling alleen mogelijk is als significante gevolgen voor de natuur op voorhand zijn uit te sluiten. Bij de uitspraak op 29 mei jl. oordeelt de Afdeling dat significante gevolgen voor de natuur niet op voorhand zijn uit te sluiten, zodat alsnog een vergunning nodig is voor het beweiden en bemesten.

Ons kenmerk
DGNVLG-NP / **Klik of tik om**
tekst in te voeren.19136891

Daarnaast stelt de Afdeling dat een onlosmakelijk onderdeel van een activiteit niet los van de activiteit zelf vergund kan worden. Zo hoort het beweiden als onderdeel van de vergunningsaanvraag meegenomen te worden bij de vergunning voor een veehouderij als geheel. Beweiden is immers enkel aan de orde als ook sprake is van een veehouderij. Voor bemesten geldt dit niet. De Afdeling heeft al eerder gesteld dat dit geen onlosmakelijk onderdeel is van een veehouderij.

Hoe nu verder?

Afgelopen dinsdag heb ik tijdens een bestuurlijk overleg met de minister van I&W en drie gedeputeerden namens de provincies besproken op welke manier we op de korte, middellange en lange termijn om willen gaan met de uitspraak. Besloten is een team van specialisten met hoge urgentie te laten werken aan oplossingsrichtingen voor de vraagstukken die de uitspraak met zich meebrengt.

Bron- en herstelmaatregelen

De uitspraak bevestigt het belang van bron- en herstelmaatregelen en stikstof- en natuurmonitoring. Daarom is besloten om door te gaan met de uitvoering van de bron- en natuurherstelmaatregelen en bovendien te zoeken naar extra bronmaatregelen in de diverse sectoren. Uit de uitspraak volgt dat bronmaatregelen vast moeten staan voordat ze mogen worden betrokken in een passende beoordeling. Samen met sectoren zal worden gezocht naar nieuwe bronmaatregelen die voldoende kunnen worden verankerd. Dergelijke maatregelen dragen bij aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de natuur. De resulterende ammoniakreductie is tevens van belang om te voldoen aan de NEC-richtlijn en voor de gezondheidsdoelen uit het Schone Lucht Akkoord. Om zicht te houden op de resultaten blijft ook monitoring van belang.

Korte termijn

De komende weken is de energie gericht op het helder krijgen van de gevolgen van de uitspraak. Voor de verschillende initiatiefnemers en betrokken partijen moet zo snel mogelijk duidelijk worden waar ze aan toe zijn. De bevoegde gezagen zullen inventariseren welke projecten (waaronder MIRT-projecten) door deze uitspraak in de knel komen. Ook zal gewerkt worden aan een oplossing om op een pragmatische wijze invulling te geven aan de eisen van de Afdeling omtrent beweiden en bemesten. Daarnaast is het noodzakelijk om tot een oplossing te komen voor de activiteiten die in de afgelopen jaren via meldingen zijn geregistreerd. Voor deze vraagstukken zal ik samen met de betrokken overheden en in overleg met betrokken sectororganisaties een aanpak ontwikkelen. Voor het zomerreces zal ik uw Kamer nader informeren over hoe ik invulling wil geven aan bovengenoemde acties.

Middellange termijn

Het is duidelijk dat het PAS niet meer gebruikt kan worden als passende beoordeling voor toestemmingsverlening. Dat wil niet zeggen dat alle vergunningverlening daarmee helemaal stil komt te liggen. Met een individuele passende beoordeling die voldoet aan de randvoorwaarden die de Afdeling schetst is dit wel mogelijk.

Ons kenmerk
DGNVLG-NP / **Klik of tik om**
tekst in te voeren.19136891

Als gevolg van de uitspraak geldt als voorwaarde bij toestemmingsverlening dat zodanige maatregelen moeten worden getroffen dat verzekerd is dat de stikstofdepositie op daarvoor gevoelige Natura 2000-gebieden niet toeneemt. Dat kan door maatregelen verbonden aan de activiteit zelf (intern salderen), of – onder strikte voorwaarden – door saldering met de effecten van beëindiging of beperking van andere activiteiten (extern salderen). Individuele toestemmingsverlening is ook mogelijk op basis van een andere ecologische onderbouwing waaruit blijkt dat de natuurlijke kenmerken van het betreffende Natura 2000-gebied niet worden aangetast, ondanks een toename van stikstofdepositie van het betreffende project. Het is aan het betreffende bevoegde gezag om hierover te oordelen. Hierbij is aandacht voor een eenduidige handelwijze tussen de bevoegde gezagen.

Wanneer uit een individuele passende beoordeling niet de vereiste zekerheid kan worden verkregen dat er geen sprake is van aantasting van de natuurlijke kenmerken van het betrokken Natura 2000-gebied, zal alleen toestemming kunnen worden verleend aan de hand van de ADC-toets. Een toestemming op basis van de ADC-toets kan alleen worden verleend indien wordt voldaan aan de volgende drie voorwaarden: er zijn geen alternatieve oplossingen (A), het project is nodig om dwingende redenen van groot openbaar belang (met inbegrip van redenen van sociale of economische aard) (D), en de nodige compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura-2000 bewaard blijft (C). Het resultaat van de compensatie moet in beginsel bereikt zijn op het moment waarop het betrokken gebied schade van het project ondervindt.

Ik vind het belangrijk tussen Rijk en provincies afspraken te maken over toestemmingsverlening op de korte en middellange termijn, om zo te voorkomen dat er een onevenwichtige situatie tussen economische sectoren of belangen ontstaat.

Lange termijn

Het blijft de ambitie om het stikstofoverschot aan te pakken. Het is een gezamenlijke uitdaging om de aanpak zo in te richten dat er recht wordt gedaan aan (bescherming van) de natuurkwaliteit in combinatie met perspectief voor economische ontwikkeling en behapbare administratieve lasten. Daarbij is het streven om middels een quick scan te verkennen of het mogelijk is om te komen tot een integrale aanpak voor het terugdringen van schadelijke emissies.

Bij het vormgeven van deze aanpak zal ik mijn bestuurlijke partners nadrukkelijk betrekken. Bovendien spreek ik graag met uw Kamer en met de Europese Commissie over de invulling van het toekomstig stikstofbeleid. Ook wil ik maatschappelijke partijen betrekken bij de gedachtevorming over de mogelijkheden van zo'n nieuwe aanpak. Hierbij zal ik de ammoniakdialoog die ik

**Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied**
Cluster Natura 2000/ PAS

onder leiding van het Rathenau Instituut heb gevoerd in acht nemen. In de hierboven aangekondigde Kamerbrief zal ik ook nader ingaan op hoe ik het proces wil inrichten om te komen tot een nieuwe integrale emissie-aanpak.

Ons kenmerk
DGNVLG-NP / **Klik of tik om**
tekst in te voeren.19136891

Tot slot

De Afdeling heeft een stevige uitspraak gedaan. Een onvermijdelijke consequentie van de uitspraak is dat de mogelijkheden om toestemming te krijgen voor toekomstige activiteiten die stikstofuitstoot veroorzaken aanzienlijk kleiner zal zijn dan tot nu toe. Dat heeft effect op alle initiatiefnemers in alle sectoren en door heel Nederland.

Tegelijkertijd is het ook belangrijk om maatschappelijke en economische ontwikkelingen mogelijk te maken. In veel gevallen gaat dit (voorlopig) niet zonder uitstoot van stikstof. Dat geldt onder andere voor infrastructurele projecten, woningbouw, stedelijke ontwikkeling, ontwikkelingen in het landelijk gebied en de energietransitie.

De uitspraak van de Afdeling vormt een prikkel om stikstofemissies via innovatie te beperken. Tegelijkertijd zal innovatie alleen onvoldoende zijn om de grote opgave die voor ons ligt in te vullen. De uitspraak noopt tot een fundamentele herbezinning op hoe we met de schaarse stikstofruimte in ons land om willen gaan, hoe we de bestaande stikstofdepositie effectief kunnen terugdringen en hoe we in dit verband natuur wegen ten opzichte van andere maatschappelijke en economische functies.

Ik zal de regie op me nemen om samen met de andere overheden en in dialoog met uw Kamer en andere betrokkenen tot zo'n aanpak te komen.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Het einde van het PAS: de 'Drentse duiding'

Inleiding

Op woensdag 29 mei 2019 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geoordeeld dat er geen vergunningen op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb) mogen worden verleend met gebruikmaking van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Deze uitspraak heeft nogal wat impact voor de Wnb-vergunningverlening, en raakt niet alleen de landbouwsector, maar bijvoorbeeld ook industrie en infrastructuur. Op diezelfde dag heeft de Afdeling ook de provinciale vrijstelling voor beweiden en bemesten onverbindend verklaard, hetgeen ook impact heeft op de landbouwsector.

Voor het PAS is de minister van LNV verantwoordelijk (systeem-verantwoordelijkheid).

Vergunningen

De beide uitspraken van de Raad van State hebben betrekking op de zogenaamde pilot-zaken, die bijna allemaal in het zuiden van het land speelden. Daar zaten dus geen Drentse zaken bij. De Raad van State heeft op 5 juni 2019 in 8 beroepsprocedures ook 8 Drentse PAS-vergunningen vernietigd. Wij hebben op dit moment nog beroep lopen tegen 19 PAS-vergunningen bij de rechtbank Noord-Nederland. Dit zijn allemaal vergunningen voor agrarische bedrijven. Deze 19 vergunningen zullen vrijwel zeker ook allemaal worden vernietigd, tenzij bijvoorbeeld de desbetreffende appellant niet-ontvankelijk zal worden verklaard. Nog onbekend is wanneer de rechtbank dit zal doen.

Daarnaast hebben wij nog 32 aanvragen in behandeling. Van die 32 zijn 9 al zo ver dat er ontwerpbesluiten gepubliceerd zijn. Deze kunnen nu niet meer worden vergund onder het PAS. Van deze aanvragen komen 29 uit de agrarische sector en 3 van de industrie. In theorie moeten deze allemaal een zogenaamde 'passende beoordeling' (= een ecologisch onderzoek) aanleveren, waarbij het probleem is dat toenames van stikstofdepositie niet vergund kunnen worden. Het PAS vormde namelijk de onderbouwing voor de vergunbaarheid van stikstofemissies, maar het PAS mag niet meer worden gebruikt.

Een bijkomend probleem is, dat voor veel gevallen die onder het PAS niet meer vergunningplichtig waren, de vergunningplicht lijkt te herleven. Onder het PAS was een meldingssysteem van kracht voor kleinere deposities (enige tijd lang gold dit voor voor deposities van agrarische bedrijven tussen de 0,05 en 1,00 mol/ha/jaar), maar nu het PAS is vervallen zijn deze meldingen niet meer geldig en is met terugwerkende kracht toch een vergunning nodig. Dit betreft met name ook de 163 agrarische meldingen die wij in het kader van het PAS de afgelopen jaren hebben ontvangen. Mogelijk is het probleem groter dan deze 163 gevallen, omdat gevallen tussen de 0,01 en 0,05 mol/ha/jaar die niet gemeld konden worden (ook niet-agrarische gevallen) mogelijk weer vergunningplichtig zullen worden.

PAS meldingen totaal	163
Vigerende meldingen	129
Niet volledig, ongeldig of ingetrokken	18
Vergunning verleend na melding	14
Niet beoordeeld	2

Alle Wnb-vergunningen die definitief zijn afgegeven en niet zijn aangevochten, blijven geldig. Wel zal een aantal daarvan moeten worden aangepast, omdat daarin staat aangegeven dat de dieren worden beweid maar waarbij de beweidingslocaties niet is meevergund. Omdat de Raad van State de vrijstelling voor beweiden uit de provinciale verordening onverbindend acht, moet beweiding alsnog worden toegevoegd aan de betreffende vergunningen. We inventariseren nog om hoeveel

vergunningen dit gaat, en overleggen met de andere provincies over hoe deze herbeoordeling zal moeten plaatsvinden. De vrijstelling voor bemesten is ook vernietigd, en ook op dit punt bekijken we nog op welke wijze dit kan worden gerepareerd.

Verder zijn onlangs in 6 zaken een beslissing op bezwaar genomen naar aanleiding van door ons afgewezen handhavingsverzoeken (over beweiden en bemesten) van de MOB. Daar kan nog 6 keer beroep tegen volgen. Die beroepschriften zullen als gevolg van de RvS ook gegrond worden verklaard. Het beroep tegen onze afwijzingen is nog niet ingediend.

De impasse die is ontstaan op het beweiden en bemesten wordt door veel ondernemers en belangengroepen geagendeerd. Wij zetten in op een overgangsregeling die de ondernemers in staat stelt "de koe in de wei" te laten. Het bestuurlijk overleg van de PAS-partners heeft ertoe geleid dat besloten is voorlopig niet te handhaven. Daarmee is een ondernemer echter nog niet geholpen.

Mogelijke alternatieven voor het PAS

Er zal moeten worden bekeken of de Wnb-vergunningen voor stikstofdepositie nu op een alternatieve wijze kunnen worden vergund. Een optie die momenteel in Bij12-verband wordt onderzocht, is de herintroductie van het extern salderen, waarbij een vergunning kan worden verleend als een andere boer in de buurt daarvoor zijn rechten inlevert (het systeem van handel in ammoniakrechten). Hier zitten wel wat haken en ogen aan, die moeten worden uitgezocht. Tot die tijd is door de gezamenlijke PAS-partners besloten om extern salderen voorlopig niet toe te staan.

Een andere optie voor de vergunningverlening is het toepassen van de ADC-toets. Dit is een bewerkelijk proces, omdat een alternatieventoetsing (A) nodig is en moet worden gemotiveerd dat er een dwingende reden van groot openbaar belang (D) bestaat voor het project. Tenslotte moeten dan de aangetaste natuurwaarden worden gecompenseerd (C). Voor agrarische aanvragen wordt dit over het algemeen niet als een begaanbare weg gezien, omdat er niet of nauwelijks een publiek belang in het geding is met een individueel landbouwbedrijf. Voor andere projecten, zoals infrastructuur en industrie, bestaan er meer mogelijkheden om de ADC-toets te gebruiken om alsnog te vergunnen. De mogelijkheden hiervan moeten nader worden onderzocht.

Verder is de minister als systeem-verantwoordelijke aan zet om te bezien op welke wijze landelijk een alternatief beoordelingssysteem voor stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden kan worden opgezet.

PAS-maatregelen ten behoeve van de natuur

Ook voor de uitvoering van de PAS maatregelen en monitoringsopgaven heeft de uitspraak invloed. Wij hebben de BO-kerneledelegatie geadviseerd om onverminderd in te blijven zetten op de herstelmaatregelen en bronmaatregelen. In eerste instantie omdat deze ertoe bij dragen dat wij onze aangewezen Natura 2000 instandhoudingsdoelen op termijn gaan behalen en als tweede omdat daarin de oplossing ligt om op termijn weer vergunningen uit te kunnen geven.

Dit advies is uiteindelijk ook opgenomen in de nadere reactie van de minister op de uitspraken van de Raad van State. De herstelmaatregelen zijn binnen Drenthe opgenomen in het Programma Natuurlijk Platteland, voor de bronmaatregelen is de minister aan zet.

Inventarisatie per sector

Landbouw

De vergunningverlening voor de sector landbouw zit op slot. Reeds definitief verleende vergunningen blijven geldig. Alle 32 aanvragen (29 agrarisch en 3 industrie) die nog in behandeling zijn (zoals gezegd zowel liggende aanvragen als de 9 ontwerpbesluiten die nog niet definitief zijn gemaakt)

zullen moeten worden afgewezen. De meldingen onder het PAS zijn niet meer geldig. Dit geldt ook voor aanvragen waarvoor geen ontwikkelingsruimte (OR) behoeft te worden toegekend, omdat de gehele PAS-systematiek onderuit is gehaald.

Verder lijkt het erop dat activiteiten met een depositie onder de 0,05 mol/ha/jaar weer vergunningplichtig zijn. Deze waren onder het PAS vrijgesteld van zowel de vergunningplicht als van de meldingsplicht. Omdat het PAS is vervallen, zullen ook deze weer vergunningplichtig zijn (tenzij de ABRvS de onderbouwing van het RIVM zal accepteren dat alle effecten onder deze grens niet-significant zijn, maar dat is nog ongewis). Voor zover deze ondernemers zich tot de provincie hebben gewend, hebben ze het advies gehad om een stikstofberekening te maken en deze bij hun boekhouding te bewaren. Dit betekent ook dat wij geen inzicht hebben in de aantallen die het betreft.

Industrie

Ook industriële uitbreidingen hebben een Wnb-vergunning nodig indien een stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden kan worden berekend. We hebben momenteel drie aanvragen om een PAS-vergunning vanuit de industrie liggen, die niet meer onder het PAS kunnen worden vergund. Bij al deze drie aanvragen wachten wij nog op aanvullende gegevens. In afwachting van een nieuw beoordelingskader voor stikstof kunnen deze nu niet worden afgerond.

Infrastructuur

Ook voor infrastructuur en voor bijvoorbeeld nieuwbouwwijken (denk aan de uitbreiding van Kloosterveen bij Assen) kan geen PAS-beoordeling meer plaatsvinden. Wij zijn bezig met het opstellen van een overzicht waar dit tot problemen zou kunnen leiden. Bestudeerd wordt (in BIJ12-verband) of en in hoeverre voor dergelijke projecten de zogenaamde ADC-toets kan worden toegepast. Dit is veel werk en er zitten nogal wat haken en ogen aan. Zo moet er worden onderzocht en onderbouwd dat er geen reële alternatieven (in uitvoering, locatie, etc.) zijn, dat er een dwingende reden van groot openbaar belang met het project is gemoeid en moet er bovendien worden voorzien in compensatie van de natuurwaarden die verloren zullen gaan. Dit geldt zowel voor de prioritaire projecten zoals de uitbreiding van Kloosterveen als voor andere projecten. De Drentse prioritaire projecten in het kader van het PAS waren:

<i>Projectnaam</i>	<i>Projectomschrijving</i>	<i>Locatie</i>
Kloosterveen II + III (woningbouw)	Uitbreiding bestaande woonwijk met ca. 150 ha	Gemeente Assen
Toeristisch Recreatieve Zone (recreatie)	Realisatie toeristisch/recreatieve zone rondom en nabij TT-circuit	Gemeente Assen
Transferium De Punt (infrastructuur)	Realisering Transferium	Gemeente Tynaarlo
Bedrijfsverplaatsing (natuur)	Verplaatsing agrarisch bedrijf i.v.m. realisering Natuurnetwerk Nederland	Gemeente Midden-Drenthe

Daarnaast heeft het Rijk onder het PAS ook twee prioritaire projecten die zijn gelegen in onze provincie:

<i>Projectnaam</i>	<i>Projectomschrijving</i>	<i>Locatie</i>
Luchthavenbesluit Groningen Airport Eelde	Ontwikkeling luchthaven Groningen Airport Eelde tot maximaal 93.000 vliegbewegingen	Luchthaven Groningen Airport Eelde

Herbelegging Johannes Postkazerne	Inbreiding kazerne	Johannes Postweg, Darp